
 Професоре Росоклија, Вашето име не само што ѝ е познато на македонската научна сцена, туку мошне е ценето и во светот, особено во САД, на Универзитетот "Колумбија" во Њујорк...

РОСОКЛИЈА: Професионалниот успех можете да го вреднувате според односот на средината кон вас и кон вашата работа или според вашиот однос кон самиот себе. Можно е мојот научен придонес што, пред сè, е резултат на работата на целиот научен тим кој го водам, има значење за светската наука и го одредува односот на Македонија и на научниот свет кон мене. Од друга страна, пак, јас имам чувство на научна недоволност, на изгубено време во некој период на мојот живот. Се надевам дека еден ден, кога ќе се свртам зад себе, ќе можам сопствената професионална успешност да ја доживеам така како Вие ја дефинирате во прашањето.

 Како се одвиваше патот на Вашиот академски успех?

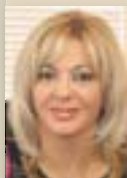
РОСОКЛИЈА: На 5-годишна возраст почнав да одам на часови по француски јазик и по виолина, а на 6 години појдов на училиште. Ниту бев попаметен ниту поталентиран од моите врстници, едноставно го правев тоа што од мене го бараа родителите. На враќање дома го правев тоа што навистина го сакам. Играв џамли, фудбал, камај, челик, скокав од мостот на Вардар, се качував на скопското Кале и ја заборавав виолината на оградата на "Женска гимназија" покрај кејот на Вардар, каде што сум роден. Навивав за "Вардар", се протнував низ решетките на јужната трибина, или бев зад голот на Благоје

Академик Горазд Росоклија е роден во Скопје. Во 1976 г. завршува Медицински факултет на Универзитетот "Св. Кирил и Методиј".

По дипломирањето се посветува на изучувањето на невролошките и психијатриските болести на Клиниката за неврологија и психијатрија при Медицинскиот факултет во Скопје. Во текот на 1985 и 1986 г. д-р Росоклија се усовршува од областа на невропатологијата и невроимунологијата во светски познатата лабораторија за невропатологија "Шарл Фуа", на болницата "Салпетриере" при Универзитетот "Пјер и Марија Кири" во Париз, Франција. По враќањето од Париз, д-р Росоклија формира лабораторија за невроимунологија на скопската Клиника за неврологија, која ја раководи од 1987 до 1992 г.

Докторската дисертација ја одбранува во 1990 г. Истата година е избран за доцент на Катедрата за неврологија и психијатрија на Медицинскиот факултет во Скопје. Во 1992 г. д-р Росоклија заминува за Њујорк и почнува да работи како научен истражувач на Универзитетот "Колумбија". Во 1998 г. е избран за професор на Медицинскиот факултет на Универзитетот "Колумбија" во Њујорк, а во 2006 г. е избран за член на МАНУ. Научните трудови на проф. Росоклија се цитирани повеќе од 1.000 пати од водечките научници во светот. Покрај бројните награди за своите научни достигнувања, проф. Росоклија два пати е наградуван за спортски подвиг на годината, како и со наградата "11 Октомври" за животно дело, по освојувањето на Монт Еверест со македонската алпинистичка експедиција "Монт Еверест 89".

Видиниќ, со чие семејство нè врзува многу значајно пријателство. Кога со солзи во очите ќе се вратев дома, мајка ми ќе речеше: "Пак испаднавте од лигата?" Верувам дека уште тогаш во мене созреваше мислата дека никогаш нема да дозволам нас Македонците било кој да нè исфрла од било која лига!

Разговорот го водеше:
Елизабета АНДОНОВСКА

"ОДЛЕАНИТЕ УМОВИ" ГО ЗАРАБОТИЈА РЕСПЕКТОТ, А НАЦИЈАТА МОРА ДА ЈА ПОЧУВСТВУВА СОПСТВЕНАТА ВРЕДНОСТ

Првото домашно да ја нацртам "чиста Дана" го забораив. Ми го направи сестра ми утрото пред да појдам на училиште. Татко ми Блаже Росоклија, роден во Галичник, професор по славјанска филологија, длабоко разочаран, сериозно рече: "Овој нема да го биде за школо". Така ја почнав академската кариера.

Кога и што доведе до трансформација, за да го посветите животот на учењето, науката, академската кариера?

РОСОКЛИЈА: Имав среќа да сум во семејство во кое единствено интелектуалното и креативното се вреднуваа. Нашата куќа секогаш беше полна со луѓе кои ја претставуваа интелектуалната и уметничката елита на Македонија. Речиси нема позначаен македонски книжевник, глумец, сликар, музичар,

Очекувам генерацијата која денес раководи со Македонија да остави историска трага во темелите на народот и нацијата. Верувам дека ќе изградат просветена Македонија, со вредности и симболи на новата независна македонска држава, создадени од нив - новите млади луѓе, кои создаваат нов свет. Во спротивно, ќе бидат нешто веќе видено, со желба што побрзо да бидат заборавени!

оперски пејач или професор сè до 1980 година, кој не беше пациент на мојата мајка, забарка, Евдокија (Дока) Росоклија, родена во скопското Маџир маало. Сите тие беа и пријатели на семејството. Разговорите кои ги слушав во детството беа за книжевност, театар, сликарство, но се случуваше и Мери Бошкова да затропа на нашата врата во раните утрински часови за моите родители да ѝ дадат пари да се плати кафанската сметка која боемското друштво на мојот вујко Венко ја направило ноќта, а тој ги нема со себе парите кои мислел дека ги има.

Тоа беше домашната атмосфера која чесноста кон себе и кон другите, како и стремежот кон интелектуалното ми ги наметна како единствени критериуми на вредност во животот и во професионалната определба. Подоцна, како гимназијалец и студент, летата ги минував во Париз, каде отидов на специјализација, откако дипломирав на Медицинскиот факултет во Скопје и се вработив на Клиниката за неврологија и психијатрија.

Во 1987 г. добив покана од мојот париски професор Жан Жак Ов да одржам предавање во Ница, на кое ќе ги изнесам резултатите од докторската дисертација. На вечерата по пре-

давањето ми пријде Норман Латов, едно од големите имиња во неврологијата и ме покани да работиме заедно на Универзитетот "Колумбија" во Њујорк. Тоа беше период кога ја подготвувавме македонската експедиција "Монт Еверест 89". Јован Попоски, водачот на експедицијата, и јас сонувавме македонско знаме на Монт Еверест од наша 15-годишна возраст, кога ги качувавме карпите на Матка. Никаква понуда не можеше да ми го одземе сонот за македонскиот "Монт Еверест 89".

На 10 мај 1989 г. Диме го постави македонското знаме на Монт Еверест и загина враќајќи се од врвот. Најголемиот триумф во мојот живот и чувството на апсолутна среќа, во еден ист ден беа заменети со трагедија и со неподнослива болка која ја носам во себе.

По експедицијата му се јавив на Норман и му реков дека ќе дојдам во САД. Планирав да останам една, а на Универзитетот "Колумбија" во Њујорк веќе сум 16 години.

Сепак, не ја заборавете Македонија?

РОСОКЛИЈА: Моето воспитување не е само инсистирање врз интелектуалното, туку и врз националното. Македонските херои беа херои и во домот на моите родители, мои херои и пример кој треба да го следам. Основоположниците на ВМРО, "гемициите", просветителите, учителите, интелектуалната елита на Македонија, нивната љубов кон Македонија и кон македонскиот народ, а особено нивната жртва, ме воспитуваа. Нашите генерации се среќни што не треба да се борат за национално ослободување, но тоа не значи дека не треба да ги градиме националните вредности, секој од нас според капацитетите и чувството на долг кон нацијата. Вредноста која ја вградуваме во Македонија, пред светот ја одредува вредноста на нашиот идентитет како народ и нација, но и нашата вредност како поединци.

Вие школувате македонски научници на "Колумбија", а во моментов преку Ваш грант Македонија ќе добие Центар за ултраструктурни студии за шизофренија. За што поточно се работи?

РОСОКЛИЈА: Тоа што сакам да го создадам во Македонија е центар за наука, а тоа е долг процес. Секој може од куп цигли да изгради објект и да му даде име какво сака. Но, за создавање научен центар потребни се паметни, образувани и мотивирани млади луѓе. Од моето доаѓање во САД до денес, на Универзитетот "Колумбија" во Њујорк на научно усовршување дошле 22 научника од Македонија. Тоа е основата за создавање невронаука во Македонија, која ќе биде рамна, а во некои елементи подобра од најдобрите во светот.

Во април годинава, со грантот добиен од Националниот институт за здравје на САД и "Фогарти" фондацијата, ќе создадеме центар за ултраструктурни студии, кој ќе им служи на сите македонски научници. Очекувам летото да почнеме со изградба на институт за наука во Скопје. Изградбата и опре-

чарите, кои се платени од народот и треба да се слуги на народот, целиот народ го прават заложник на својата лимитирана памет, корумпирани карактери, и тесни интереси, некогаш партиски почесто лични. Создадена е атмосфера како од нивната волја и однесување да зависи нашиот прием во ЕУ, а не од економскиот развој, од културното, академското, научното ниво на Македонија. Пред 100 години Гоце Делчев говори за научен и културен дијалог на Македонија со светот како најбитен за нејзината интеграција со Европа. Денес во Македонија, на прагот на ЕУ, сè уште не сме виделе ниту една сериозна програма, ниту еден студиозен напис за другите критериуми како, на пример, степенот на научниот развој на земјата, а тие критериуми постојат и нивното исполнување е од големо значење за членство во ЕУ.

Успевме да создадеме целосно нова техника за визуелизирање на невроните која ја патентиравме, иако нашата колекција на ткиво е релативно мала во споредба со другите, успеавме да дадеме резултати кои се сметаат за едни од најзначајните во психијатријата денес. Ние откривме дека во одредени делови на мозокот бројот на дендритични иглички е помал од нормалниот, што доведува до погрешна интерпретација на добиената информација од страна на индивидуата и до неадекватен одговор во однесувањето, што го дијагностицираме како психијатриско заболување.

Изборот на директори на научни и академски институции не е според способноста, а не е ниту според идеологијата, затоа што избраните се луѓе кои немаат идеологија, барем јас никогаш не сум успеал да им ја осознаам. Претпоставувам дека се наградени за својата партиска послушност, а послушен интелектуалец е само оној кој е без достоинство. Образованието и паметта ниту една власт не може да ви ги земе, исто како што не може да ви ги даде, зошто тогаш да ви е страв од власта? Уплашените и послушните не можат да бидат лидери на институциите, а без лидерство нема прогрес, најмалку научен.

Ве молам, објаснете го ова?

РОСОКЛИЈА: Во секоја фаза на приближување кон полноправно членство во ЕУ, македонските научници имаат право да аплицираат на одредени фондови за наука, но со зголемување на правото за аплицирање се зголемуваат и обврските на Македонија кон ЕУ. Зголемување на обврските значи партиципирање во буџетот на ЕУ за наука со значителен процент од сопствениот национален буџет, без било каква гаранција за финансирање на македонската наука! Македонија се наоѓа токму пред овие обврски. Доколку итно македонската наука не ја доведеме на ниво да може успешно да конкурира за ЕУ фондовите, особено за структурните фондови, Македонија како земја кандидат ќе мора да одделува средства за научните фондови на ЕУ, од кои ќе се финансираат науките и научниците на Франција, Англија, Германија и другите ЕУ членки.

Каква ќе биде улогата на центарот и што треба да направи Македонија за сопствената наука?

РОСОКЛИЈА: Од практичен клинички аспект центарот за електронска микроскопија ќе овозможи дијагностика на заболувања кои денес не сме во состојба да ги дијагностицираме, а од научен практичен аспект, на македонските научници ќе им даде предност при аплицирањето за грантови од фондовите на ЕУ и на САД.

Многу позначајно е ваквите научни центри, кои постоеле во минатото, а ги има и денес, иако во многу мал број, да бидат пример за создавање научни центри низ целата земја, за промена на менталитетот, за отворање македонски перспективи на научно работење и достигнувања. Македонските научници треба да сфатат дека без странски грантови во македонската наука нема да имаме наука, а политичарите, пак, дека македонскиот народ има вредности кои му обезбедуваат место меѓу европските народи. Како нација имаме потенцијал да за-

мувањето на институтот, исто така, ќе биде со средства надвор од Македонија.

Конечно, по завршувањето на изградбата на обновениот Св. Климентов универзитет на Плаошник во Охрид, Универзитетот "Колумбија" и нашата група ќе имаат свој простор на најсветото место на македонска земја.

Тоа се плановите, а во иднина очекувам научниците во создадените научни центри на македонската наука да ѝ донесат нови грантови, со кои ќе градиме, ќе купуваме опрема, пред сè, ќе образуваме македонски научници во САД и во Европа.

Што всушност за Македонија и за македонската наука ќе значи отворањето на овој центар?

РОСОКЛИЈА: Кај нас постојано се говори за политичките критериуми за прием во ЕУ. Во македонското Собрание, луѓе чие место е во клупи за описменување и култивирање, седат во клупи од кои одлучуваат за судбината на земјата! Полити-

работиме респект, нема потреба да молиме, но ако нè водат политичари кои не ја чувствуваат сопствената вредност и не веруваат во себе, тие не можат да веруваат ниту во вредностите на нацијата.

 Да се очекува ли подолгорочна соработка и дали центарот ќе им понуди можност на нашите млади и перспективни кадри да го најдат своето место и сатисфакција?

РОСОКЛИЈА: Овој центар и институтот за наука ќе им бидат отворени на сите млади луѓе во Македонија, не само за научно работење, туку и за дружење, за размена на идеи, за градење иднина во која ќе се вреднува паметот. Сигурен сум дека соработката со Универзитетот "Колумбија" ќе продолжи додека јас сум тука, а се надевам и потоа, со оглед на договорот за соработка меѓу универзитетите "Св. Кирил и Методиј" и "Колумбија". Но, потпишаните договори нема да значат ништо доколку Македонија нема вистински луѓе за соработка.

 Што мислите за одлевањето на нашите умови во светот, што за мала земја како Македонија добива застрашувачки димензии?

РОСОКЛИЈА: Одлевањето на нашите умови во светот е нормална појава. Не може да се биде паметен и стручен ако се живее и се образува исклучително во Македонија, ако се читаат три дневни весници и ако вечерите се минуваат во 3-4 кафеани. Моќта и влијанието на Израел се резултат на паметта на Евреите низ светот, не на затворањето во границите на земјата.

Проблемот не го гледам во "одлевањето", туку во односот на Македонија кон тие "одлеани умови". Ниту една претходна влада не им се обрати за помош, не се обиде барем да ги запознае! Македонските политичари на власт од сите партии, особено по прогласувањето на независноста, со исклучок на експертската Влада, "знаеја сè", никој не им требаше и затоа ништо не успеаја да создадат, ако било кој од нив имаше идеја за создавање! Лидери на народ кои не посакале да се сретнат со македонската интелектуална елита во САД и во светот! На таква власт не ѝ треба "одлеаната памет", ниту кога таа памет е

Македонската психијатрија во интерес на психијатрискиот болен мора да претрпи темелна реорганизација, која ќе биде болна за многумина со стекнати но не и заслужени привилегии.

надвор ниту, пак, ако се врати. За да ви требаат паметните треба самиот да сте паметен, инаку ниту ја препознавате туѓата памет ниту ви треба. Македонците во светот можат за Македонија да направат многу повеќе од позициите, кои ги имаат во тој свет, отколку ако се вратат во Македонија.

 Во нашата држава, за жал, сè уште на психијатриските болни се гледа со етикети и табуа. Дали центарот за невронаука ќе придонесе за подобрување на статусот на овие болни?

РОСОКЛИЈА: Односот на општеството кон душевниот болен, како и кон останатите вулнерабилни групи, го покажува степенот на цивилизираност на тоа општество. Погледнете ги психијатриските болници во Скопје, Демир Хисар, Негорци, Демир Капија и ви станува јасно на кое цивилизациско ниво се наоѓаме како општество. Вината за ваквата состојба ја носиме сите, пред сè, ние докторите заради нашата подготвеност да го продадеме интересот на болниот, за ситен, дневен, политички ќар. Македонската психијатрија во интерес на психијатрискиот болен мора да претрпи темелна реорганизација, која ќе биде болна за многумина со стекнати но не и заслужени привилегии. Центарот може битно да ја промени ваквата состојба, со воспоставување многу различно ниво на сфаќање, односи и знаење.

 Според Вас, колку МАНУ треба и ќе се вклучи во овој проект и дали имаме капацитет да се износиме, како од технички, така и од научен аспект?

РОСОКЛИЈА: МАНУ е врвна научна институција во Македонија со интелектуален капацитет да реализира најкомплициран научен проект. МАНУ е единствена институција во нашата земја, која сè уште ги прима само оние кои ги смета за најдобри. Сите други академски и научни институции во Македонија се "окупирани" од татковци и мајки, синови и ќерки. При секое доаѓање во МАНУ чувствувам дека влегувам во оаза на мудрост, на културно, цивилизирано однесување, независно од различноста на ставовите. Поддршката која од МАНУ ја добиваме за нашите проекти е целосна и без услови. Успехот или неуспехот на проектите ќе зависи исклучително од нас, научниците ангажирани во тие проекти.

На 5-годишна возраст одев на часови по француски јазик и по виолина, го правев тоа што од мене го бараа родителите. На враќање дома го правев што јас го сакам. Играв џамли, фудбал, камај, челик, скокав од мостот на Вардар, ја заборавав виолината на оградата на "Женска гимназија". Првото домашно го заборавав, ми го направи сестра ми. Татко ми Блаже, професор по славјанска филологија, длабоко разочаран, сериозно рече: "Овој нема да го биде за школо". Така ја почнав академската кариера.

 Од 1996 година во неколку македонски психијатриски болници и во тим со познати имиња работите на еден истражувачки проект за невропатолошките промени кај психијатриските болни. Која е целта на овие истражувања?

РОСОКЛИЈА: Научното размислување дека психијатриските заболувања се предизвикани од промени на мозочното ткиво постои барем стотина години. Старите техники на испитување на мозокот не беа доволни да откриеме што се случува со мозокот кај луѓе кои страдаат од шизофренија, депресија и од други психијатриски болести. Новите технологии ветуваат дека невронауката ќе даде одговор на ова прашање, но за да го најдеме одговорот неопходно е да го студираме ткивото добиено при аутопсија, што значи по смртта на болниот. Научните институции во Америка, Европа и Русија имаат богати колекции на ткиво, кои им овозможуваат добивање меѓународни грантови за најразлични видови анализи. Во 1998 г. особено по 2000 г. кога добивме финансирање од Националниот институт за здравје на САД и ние во Македонија, во соработка со проф. Дума и неговите луѓе, почнавме со создавање вакви колекции и со нивно анализирање. Бидејќи успеавме да создадеме целосно нова техника за визуелизирање на невроните која ја патентиравме, иако нашата колекција на ткиво е релативно мала во споредба со другите, успеавме да дадеме резултати кои се сметаат за едни од најзначајните во психијатријата денес. Ние откривме дека во одредени делови на мозокот бројот на дендритични иглички е помал од нормалниот, што доведува до погрешна интерпретација на добиената информација од страна на индивидуата и до неадекватен одговор во однесувањето, што го дијагностицираме како психијатриско заболување. Денес, токму таа колекција на ткиво но, пред сè, научниците обучени на Универзитетот "Колумбија" во Њујорк се нашите вредности во невронауката, кои им ги нудиме на Европа и на САД за соработка и за добивање средства за изградба на научна инфраструктура во Македонија, од фондвите на ЕУ и на САД. Тоа што во овој момент го анализираме е влијанието на хормоните и факторите на раст во мозочното ткиво, врз структурните промени на невроните т.е. губењето на дендритичните иглички.

☀ Каково е Вашето мислење во однос на тоа што во Македонија недостасува за реализирање на високонаучните потенцијали: системот, условите или човечкиот фактор?

РОСОКЛИЈА: Прво, во македонската јавност не се чувствува присуството на интелектуалци и професионалци со морален интегритет, чии ставови би влијаеле врз општеството и би го насочувале. Присутните во јавноста, независно од нивната памет и образование, најчесто се искомпромитирани со својата партиска припадност, пристрасност и слугување, однесување што е во спротивност со улогата на интелектуалецот во општеството. Мудри, чесни, некомпромитирани има, но јавноста или не знае за нив, или знае малку, па тие немаат никакво влијание врз таа јавност, иако се јавуваат повремено со својот глас на разумност.

логијата, затоа што избраните се луѓе кои немаат идеологија, барем јас никогаш не сум успеал да им ја осознаам. Претпоставувам дека се наградени за својата партиска послушност, а послушен интелектуалец е само оној кој е без достоинство. Образованието и паметта ниту една власт не може да ви ги земе, исто како што не може да ви ги даде, зошто тогаш да ви е страв од власта? Уплашените и послушните не можат да бидат лидери на институциите, а без лидерство нема прогрес, најмалку научен. На крај сите сме губитници. Партијата која ги именувала затоа што со својата неспособност ја компромитираат Македонија затоа што стагнира.

☀ Колку сегашната Влада има разбирање за сè она што значи можност за соработка на било кое поле?

За да ви требаат паметните треба самиот да сте паметен, инаку ниту ја препознавате туѓата памет ниту ви треба. Македонците во светот можат за Македонија да направат многу повеќе од позициите, кои ги имаат во тој свет, отколку ако се вратат во Македонија.

РОСОКЛИЈА: Големо, како ниту една влада досега, но проблемите на Македонија таложени со години сега се проблеми кои треба да ги реши оваа Влада. Груевски и младите луѓе околу него ја сакаат Македонија и веруваат во нејзината иднина. Македонија ја гледаат и ја градат како партнер на Европа и на светот, не како приврзок на Србија, Бугарија, Грција. Ги согледуваат проблемите, сакаат да ги решат, имаат енергија и немаат комплекс да се консултираат со секој што може да помогне. Сигурно е дека грешат, но грешат работејќи и обидувајќи се да создадат вредност за Македонија. Нивната генерација владее со светот, а тие ја градат иднината на Македонија, во која ќе растат нивните деца. Ова е прва македонска Влада која побара помош од Македонците образовани надвор од Македонија. Самиот факт дека некој е образуван во САД или во Европа, не значи секогаш висок степен на знаење од оние образовани во Македонија. Тоа што се стекнува во светските образовни институции, покрај знаење, е друг поглед на светот, како и блиски контакти со младите луѓе, кои стануваат лидери во своите земји. Не случајно "Дневник" го избра Георги Тренковски, директорот на Фондот за здравство, за менаџер на годината, а Георги е токму еден од тие американски ученици.

Од друга страна, пак, отпорот на ментално излитените структури во Македонија е голем. Говорам за состојба на свеста формирана во минатите времиња, не за партиска определба. Позитивните промени кои се случуваат во Македонија како резултат на поинаков начин на размислување и владеење, тие луѓе ги прават безначајни во општеството и непотребни во македонската политика, која со години им овозможуваше привилегирано живеење и статус на локални авторитети. Тоа им ги зголемува јадот и агресијата кон сè, особено кон младоста и успехот на македонската политика и на македонското општество без нивен "придонес", од што резултира деструктивно однесување кое ѝ штети на Македонија.

Сепак, на крајот на денот нема да има оправдување и македонскиот народ ќе го постави единственото значајно прашање: какви се резултатите?

Одговорот сè уште не го знаеме, но очекувам генерацијата која денес раководи со Македонија, да остави историска трага во темелите на народот и нацијата. Верувам дека ќе изградат просветена Македонија со вредности и симболи на новата независна македонска држава, создадени од нив - новите млади луѓе кои создаваат нов свет. Во спротивно, ќе бидат нешто веќе видено, со желба што побрзо да бидат заборавени!

При секое доаѓање во МАНУ чувствувам дека влегувам во оаза на мудрост, на културно, цивилизирано однесување, независно од различноста на ставовите. Поддршката која од МАНУ ја добиваме за нашите проекти е целосна и без услови. Успехот или неуспехот на проектите ќе зависи исклучително од нас, научниците ангажирани во тие проекти.

Најзначајното во секое општество, селекцијата на кадри, е катастрофална, пред сè, заради непотизмот. Непотизмот не е лош само за развојот на институциите и на Македонија, тој е лош и за оние кои ги "привилегира". Децата кои студираат на факултетите на своите родители и се вработуваат во "нивните" институции никогаш не успеваат да го развијат сопствениот интелект, не успеваат да ги осознаат сопствените умствени граници, никогаш не стануваат ниту просечни професионалци според светските стандарди. Промашени животи на млади и можеби потенцијално паметни луѓе кои никому не му служат. Интелектуална и стручна инфериорност кон светот прикриена со титули и функции за локална употреба. Возрасни луѓе, со формирани семејства, кои за секој чекор во својата кариера бараат интервенција на родителот!

Конечно, изборот на директори на научни и академски институции не е според способноста, а не е ниту според идео-